

พูนพินกับการท่องเที่ยว

ร้อยเรียงธรรมชาติ สรรค์สร้าง

เป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ป่าชายเลนรุกทะเลที่ตำบลลิเล็ดในชุมสูง

มีเพียง “พุนพิน” จะมีชื่อเสียงคับประเทศในด้านสถานที่ท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์เท่านั้น หากทั่วโลกยังยกให้อำเภอเก่าแก่แห่งเมืองคนดีนี้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งในเอเชีย ที่นักท่องเที่ยวผู้มีใจรักสิ่งแวดล้อมไม่ควรพลาดการมาเยือนเป็นอย่างยิ่ง

“ลิเล็ด” มหัศจรรย์ป่าชายเลนไทย

เพราะความที่ “พุนพิน” มีพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางกายภาพ นอกจากจะมีสายน้ำอันเปรียบเสมือนสายเลือดแห่งชีวิตไหลผ่านถึง 2 สายแล้ว ยังมีพื้นที่ส่วนหนึ่งติดทะเลซึ่งมีระบบนิเวศของป่าชายเลนอันสมบูรณ์บริสุทธิ์ อีกทั้งมีบ่อน้ำร้อนที่อุดมด้วยแร่ธาตุอันเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ... ราวกับธรรมชาติได้บรรจงคัดสรรจุดเด่นที่แตกต่างไว้เป็นของขวัญแก่แผ่นดิน เพื่อให้มนุษย์ได้สัมผัสความสุขที่ไม่ซ้ำกัน แต่สามารถร้อยเรียงอย่างลงตัว...

“ลิเล็ด” คือตำบลริมชายฝั่งทะเลของอำเภอพุนพินที่มีอายุยาวนานราว 2,200 ปี ด้วยเคยพบหลักฐานลูกปัดยุคทวารวดีจำนวนมาก สันนิษฐานว่าเดิมบริเวณนี้เคยเป็นทะเลมาก่อน ในขณะที่ตำบลศรีวิชัยเคยเป็นเกาะ

กำนันประเสริฐ คุ้มจตุรณ

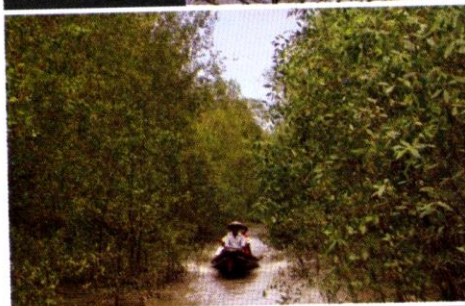
และชุมชนโบราณนี้เคยมีการติดต่อค้าขายกับชาวโพ้นทะเล โดยใช้ลูกปัดแลกเปลี่ยนแทนเงินตรา

ชุมชนลีเล็ดนั้นเคยรวมอยู่กับตำบลศรีวิชัยมายาวนาน ส่วนนามเรียกขานว่า “ลีเล็ด” ที่ฟังสะตูดูนั้นมีตำนานเล่าว่ากำเนิดในสมัยรัชกาลที่ 5 นี่เอง...ครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จทางชลมารคจากพุมเรียงเพื่อไปตรวจราชการยังสุราษฎร์ธานี โดยผ่านอ่าวลีเล็ดซึ่งอยู่บริเวณกันอ่าวบ้านดอน แต่ในระหว่างทางเกิดพายุคลื่นลม ชบวนเสด็จจึงต้องหลบมาใช้คลองเล็กๆ เพื่อลัดเลาะออกไปสู่น้ำตาปี ชาวบ้านจึงพากันเรียกเส้นทางนี้ว่า “คลองลัด” มานับแต่นั้น และเนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่ข้าว ซึ่งจะมีพ่อค้าชาวจีนล่องเรือผ่านคลองนี้เข้ามารับซื้อข้าวอยู่เสมอ แต่ด้วยไม่สามารถออกสำเนียงไทยได้ชัด พ่อค้าจีนจึงเรียกชื่อ “คลองลัด” เพี้ยนไปเป็น “อีเล็ด” และกลายเป็น “ลีเล็ด” ในที่สุด จากนั้นไม่นานสยามประเทศก็ก้าวสู่การปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น โดยนำเอาระบบหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัดมาใช้ ชุมชนคลองลัดจึงถูกแยกออกจากตำบลศรีวิชัย และยกขึ้นเป็น “ตำบลลีเล็ด” โดยมี “ขุนลีเล็ดทักษิณ” (นาค ธดากุล) เป็นกำนันคนแรกในปี พ.ศ. 2445

เสน่ห์ของ “ลีเล็ด” ที่ผูกใจักท่องเที่ยวได้อย่างเหนียวแน่น คือความเป็นธรรมชาติที่แสนบริสุทธิ์ ทั้งสายน้ำใส ปราศจากสิ่งปนเปื้อน และผืนป่าชายเลนขนาดมหึมาที่มีเนื้อที่ 7,818 ไร่ อันเปรียบเสมือนบ้านของสัตว์และไม้นานาพันธุ์ สภาพอากาศบริสุทธิ์ที่สุดหายใจได้จนเต็มปอด วิถีชีวิตเรียบง่ายและพอเพียงของชาวบ้านที่ยึดอาชีพประมงพื้นบ้านเป็นหลัก ความมีอัธยาศัยไมตรีอันดีของผู้คน ตลอดจนวัฒนธรรมพื้นถิ่นที่หาชมที่ไหนไม่ได้อีกแล้วอย่างเช่น “ลิเกป่า” จึงไม่แปลกที่ลีเล็ดจะถูกยกให้เป็น “ชุมชนตัวอย่างด้านการอนุรักษ์” ...แต่กว่าจะสวยงามดังที่เป็นอยู่นี้ได้ ชาวลีเล็ดต้องผ่านบทเรียนครั้งสำคัญดังที่ กำนันประเสริฐ ชัยจุกรณ์ กำนันแทนทองคำแห่งตำบลนี้ เล่าว่า....

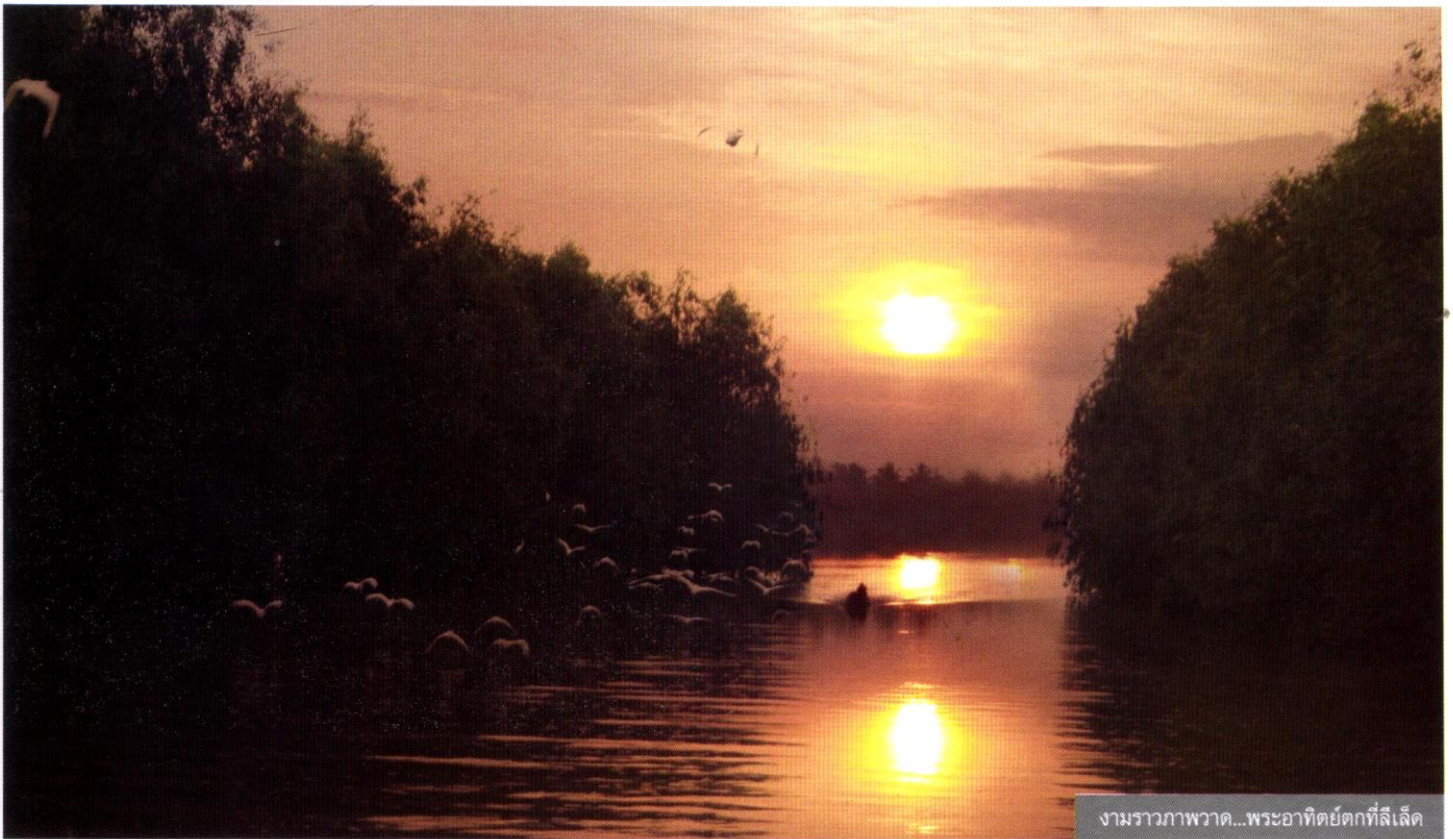
ล่องเรือนยอดไม้

ความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ

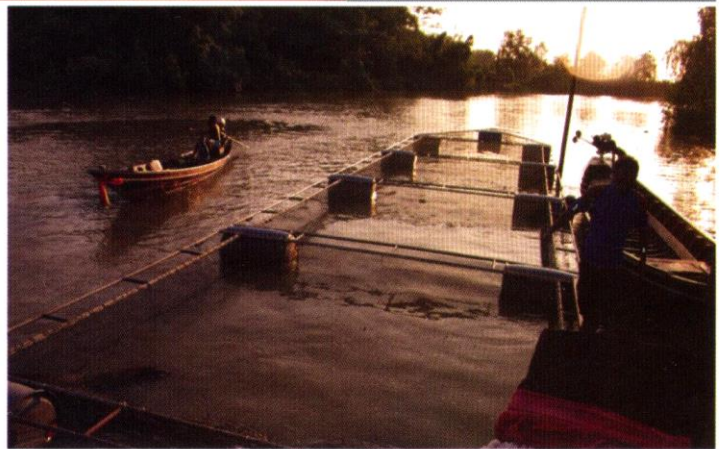
ซูเปอร์มาร์เกตลอยน้ำ

งามราวภาพวาด...พระอาทิตย์ตกที่ลิเล็ด

“ในอดีตลิเล็ดเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรเยอะมาก แต่มีคนอยู่อาศัยน้อย ทำให้การทำผิดกฎหมายบางประเภท เช่น การตัดไม้เผาถ่าน การใช้เครื่องมือประมงที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม เช่น โพงพาง เพื่อกำจัดไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมนัก แต่ช่วงปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา เทคโนโลยีด้านการประมงที่ได้รับการพัฒนาให้สามารถจับสัตว์น้ำได้เป็นจำนวนมากต่อครั้ง อาทิ อวนรุน อวนลาก อวนรัง ไฟฟ้า ฯลฯ เริ่มเข้ามาในพื้นที่ ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้จะไปพลิกหน้าดินใต้น้ำทำให้เกิดก๊าซต่างๆ ที่เป็นอันตรายต่อสัตว์และพืชน้ำ ประกอบกับเริ่มมีการทำลายป่าชายเลนมากขึ้น ระบบนิเวศในบริเวณนี้จึงเสื่อมลงอย่างรวดเร็ว และยิ่งมาถูกซ้ำเติมด้วยการเลี้ยงกุ้งแบบพัฒนา ซึ่งบูมมากในช่วง พ.ศ. 2533-2539 ในเวลานั้นกุ้งเป็นสินค้าส่งออก 100 % ตลาดที่ใหญ่ที่สุดก็คือสหรัฐอเมริกา รองลงมาคือญี่ปุ่น และออสเตรเลีย เมื่อราคากุ้งดิบตัวจากกิโลละร้อยกว่าบาทมาเป็น 400-500 บาท มันก็เลยเป็นเครื่องยั่วใจให้ชาวบ้านแห่เลี้ยงกุ้งกันเป็นการใหญ่ ปัญหาที่ตามมา ก็คือมีการทิ้งน้ำเสียและขี้กุ้งลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ แค่นี้ก็ปีเท่านี้เองครับ น้ำในคลองรอบลิเล็ดก็เน่าเสียหมด...

แต่ในวิกฤติมันก็ทำให้เกิดโอกาสครับ เพราะผลกระทบเป็นรูปธรรม ซึ่งสะท้อนว่ามีปัญหารุนแรงมากขึ้นทำให้ชาวบ้านตื่นจากฝัน...พวกเราเริ่มรู้สึกตัวว่าถ้าขึ้นยังเป็นแบบนี้ต่อไปคุณภาพชีวิตของคนทั้งชุมชนจะเลวร้ายจนไม่สามารถถูกกลับมาได้อีก ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งซึ่งมีผมอยู่

แหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์

ในนั้นด้วย จึงได้รวมตัวกันจัดตั้งชมรมผู้เลี้ยงกุ้งขึ้น เพื่อรณรงค์และให้ความรู้แก่ชุมชนเรื่องการเลี้ยงกุ้งอย่างถูกวิธี โดยเน้นการควบคุมปริมาณเคมีที่ใช้ และควบคุมไม่ให้มีการทิ้งขี้กุ้งลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งทุกวันนี้การจัดการประสบความสำเร็จ 100% ครับ นอกจากนี้ ก็มีการจัดตั้งชมรมกลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์สัตว์น้ำ ซึ่งจะทำหน้าที่สอดส่องดูแลชาวประมงพื้นบ้านให้ทำมาหากินอย่างถูกต้องด้วย

ต่อมาเมื่อผมมีโอกาสได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน และกำนัน ผมจึงอาศัยอำนาจตามกฎหมายควบคุมดูแลการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าอย่างจริงจัง มีการจัดตั้งคณะกรรมการดูแลป่าชายเลน โดยผมเองเป็นประธาน มีผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยฝ่ายปกครองเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านละ 3 คน จนสามารถควบคุมการตัดไม้ทำลายป่าได้เกือบ 100% ในระหว่างนี้ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมก็เริ่มฟื้นตัว น้ำกลับมาใส สัตว์น้ำก็อุดมสมบูรณ์ อย่างกุ้งแม่น้ำที่มีชุกชุมมาก ผมเคยพาผู้ใหญ่บ้านนั่งเรือสำรวจป่าชายเลน กำลังลอยเรืออยู่กุ้งจะติดตัวขึ้นมาบนเรือเลย จนโดนหยอกว่า ‘เต็มกับกุ้งเอาไว้อหรือเปล่า...’ และธรรมชาติที่คืนกลับมานี้เองครับ ทำให้ชาวบ้านเกิดความเข้าใจว่าทรัพยากรธรรมชาติและป่าชายเลนคือบ้าน คือแหล่งอาหาร และแหล่งรายได้ที่กินใช้ไม่มีวันหมด หากรักษาและใช้อย่างถูกวิธี”

ไม่เพียงเป็นชุมชนตัวอย่างด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติเท่านั้น หากวันนี้ลีเล็ดยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์ที่ควารางวัลระดับโลกมาครอบครอง โดยในปี พ.ศ. 2551 “องค์กรโครงการจัดการถิ่นที่อยู่อาศัยชายฝั่งและทรัพยากรน่านน้ำประการ (Coastal Habitat and Resources Management Project)” หรือ CHARM แห่งสหภาพยุโรป ได้ประกาศให้ “ลีเล็ด” เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ยอดเยี่ยม ที่มีชาวท้องถิ่นบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติชายฝั่งดีที่สุดในโลก เพราะสามารถปกป้องธรรมชาติไม่ให้ถูกทำลาย อีกทั้งคนในชุมชนยังนำทรัพยากรที่มีอยู่มาต่อยอดเป็นการท่องเที่ยวที่น่าที่ึ่งคือการดูแลให้เกิดป่าชายเลนใหม่ๆ เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ทุกปีโดยไม่ต้องลงมือปลูก ลีเล็ดจึงถือเป็นแห่งเดียวในไทยที่มีผืนป่าออกรุกพื้นที่ทะเล ซึ่งกำนันประเสริฐ ได้เล่าถึงจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวลีเล็ดว่า...

“ด้วยความที่เรามีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ ทั้งผืนป่า ผืนน้ำ ซึ่งเป็นที่อยู่ของสัตว์น้ำ นกหายากหลายชนิด และยังเป็นที่อยู่ของหิ่งห้อยนับล้านๆ ตัว ผมเชื่อเหลือเกินว่าใครก็ตามที่ไปชมหิ่งห้อยที่อื่นและประทับใจมาแล้ว ถ้าได้มาเห็นหิ่งห้อยที่นี่จะต้องลืมนที่อื่นสนิท เพราะมีมากมายมหาศาลจริงๆ ในยามเช้าภาพพระอาทิตย์ที่โผล่พ้นทะเลขึ้นมาก็สวยไม่แพ้ที่ไหน และอาจจะพิเศษกว่าเพราะจะได้ชมนกหายากที่เกาะอยู่บนยอดไม้ซึ่งมีหนาแน่นเป็นหมื่นๆ ตัว เวลาแล่นเรือไปชมพระอาทิตย์ นกพวกนี้จะบินหนีน้ำไปข้างหน้าสวยมากครับ ภาพเหล่านี้เป็นเสน่ห์ที่ธรรมชาติสร้าง ซึ่งเรานำมาต่อยอดไปกับการท่องเที่ยวได้ และสามารถใช้เป็นกุศโลบาย เป็นกระแส

ลีเล็ด บ้านของนกนับหมื่นตัว

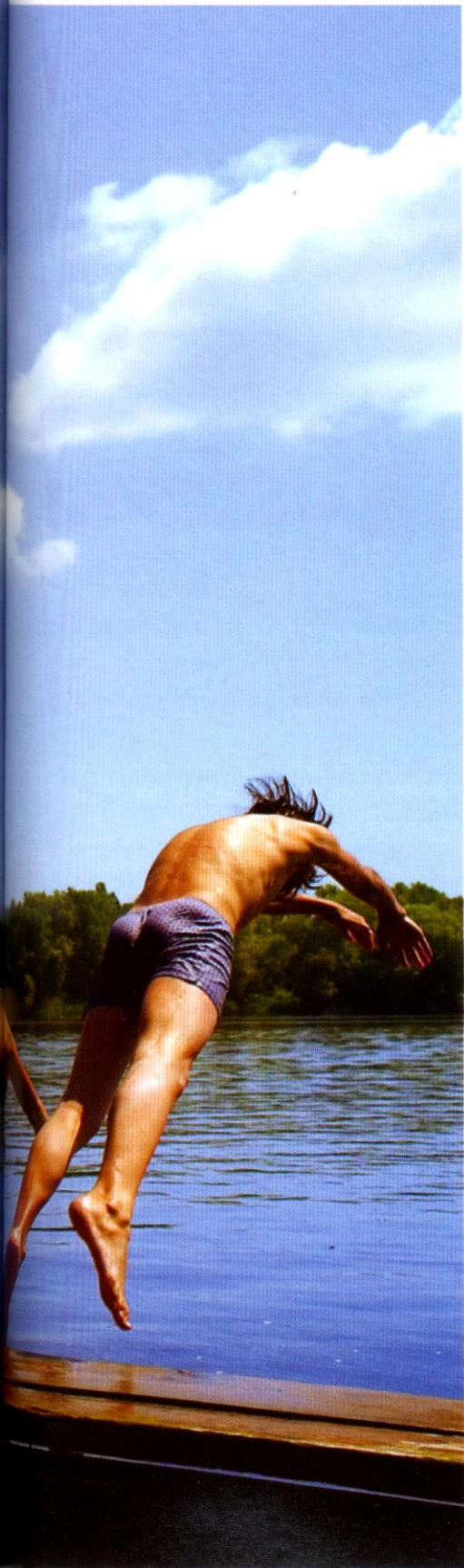
ล่องเรือชมนก

เที่ยวเชิงอนุรักษ์... เที่ยวอย่างมีคุณค่า

สวารถีของนักท่องเที่ยวน

และเป็นเครื่องมือให้ชาวบ้านหันมาอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างจริงจัง เราจึงเริ่มต้นผลักดันให้ลีเล็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและอนุรักษ์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ครับ ด้วยการจัดตั้ง **‘กลุ่มท่องเที่ยวลีเล็ดเพื่อการอนุรักษ์’** ขึ้นมา จากนั้นเราก็สร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวต่างๆ ภายใต้นิยามของคำว่า **‘การท่องเที่ยวในชุมชน’** ที่กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬากำหนดไว้ นั่นก็คือ การจัดการการท่องเที่ยวโดยใช้ของดีในชุมชน ซึ่งไม่ได้มีแค่ทรัพยากรเท่านั้น แต่รวมถึง **‘คน’** และ **‘ศิลปวัฒนธรรม’** ด้วย อาทิ ประชาชนชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี การละเล่น ซึ่งลีเล็ดมีพร้อมแม้แต่วัฒนคติเฉพาะถิ่น เช่น การดำเนินชีวิตแบบชาวบ้านที่อาศัยอยู่ริมน้ำ ภูมิปัญญาในการหากุ้งหอยปูปลา โดยใช้เครื่องมือที่คิดค้นเอง ก็ยังเป็นสิ่งที่น่าสนใจและควรศึกษา

โดยในช่วงแรกเราจัดเป็นทัวร์นำร่องก่อนครับ เชิญทั้งนักท่องเที่ยวต่างชาติ คณะนักวิชาการ คณะผู้สื่อข่าว ให้เข้ามาลองเที่ยวดูก่อนกลับก็มีแบบสอบถามให้กรอกเพื่อเราจะนำมาประเมินและแก้ไขข้อบกพร่อง จำได้ว่าโดนวิจารณ์เลยเคยครับ ทั้งทริปยาวเกินไป ห้องน้ำไม่สะอาด น้ำดื่มไม่สะอาด อาหารเพ็ด ฯลฯ เมื่อปรับปรุงแก้ไขแล้วเราจึงเริ่มทำการตลาดอีกครั้งโดยพิมพ์โบชัวร์แจกไปทั่ว และประชาสัมพันธ์ไปยังสถานศึกษาต่างๆ เพื่อเชิญชวนให้มาทำกิจกรรมในพื้นที่ เช่น ปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ เป็นต้น หลังจากนั้นก็มีเริ่มมีชาวต่างชาติเข้ามามากขึ้น และเขาก็เก็บเอาความประทับใจไปเผยแพร่ในเว็บไซต์ จนลีเล็ดกลายเป็นที่สนใจของนักศึกษาต่างชาติที่ต้องการมาดูงานด้านการจัดการชุมชนและสิ่งแวดล้อม มากันเกือบทุกทวีปครับ เอเชียก็มี จีน ญี่ปุ่น ยุโรปก็มีเนเธอร์แลนด์ ฝรั่งเศส อเมริกาก็เคยมีนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยโอเรกอนมาอยู่ที่นี่กับชาวบ้านเป็นเดือนๆ... นับตั้งแต่ปี 2548 เป็นต้นมา ลีเล็ดจะมีคณะทัวร์มาเยือนเพิ่มขึ้นทุกปี จาก 10 คณะ เป็น 20 คณะ จนปี 2550 มีมากกว่า 20 คณะนะครับ

แล้วชื่อเสียงในเรื่องนี้ก็ทำให้เราได้รางวัลแหล่งท่องเที่ยวด้านอนุรักษ์ธรรมชาติดีเด่นจากองค์กร CHARM ตามมาด้วยการบริหารจัดการงบประมาณจำนวนหนึ่งเพื่อสนับสนุนการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และต่อมาเราได้ของบฯ จากกรมประมงมาสมทบ โดยเรานำเงินที่ได้มานั้นเข้าสภาที่ปรึกษาการจัดการทรัพยากร เพื่อจัดสรรให้แก่กลุ่มทำงานด้านต่างๆ อาทิ กลุ่มดูแลป่าชายเลน อาสาสมัครอนุรักษ์สัตว์น้ำ กลุ่มประมงต้นแบบ กลุ่มท่องเที่ยวลีเล็ดเพื่อการอนุรักษ์ ฯลฯ เพื่อให้คณะทำงานได้ดำเนินงานตามแผนและวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ...วันนี้เรามีศาลานั่งพักผ่อนวิวในป่าชายเลน มีออล์คเวย์ให้เดินศึกษาธรรมชาติ มีน้ำดื่มสะอาด และอีกหลายอย่าง แต่สิ่งที่เราภูมิใจเหนืออื่นใดก็คือผืนป่าชายเลนที่เพิ่มขึ้นเองโดยไม่ต้องปลูก **‘ป่าเกิดได้ เพราะเราได้เปลี่ยนคนที่เคยทำผิดกฎหมายให้กลับตัวกลับใจมาเป็นนักอนุรักษ์’** หลายนคนกลายเป็นสมาชิกของกลุ่มท่องเที่ยวที่คอยขับเรือพาฝรั่งไปปลูกต้นไม้ พาไปชมหิ่งห้อย บางคนก็เปิดบ้านของตัวเองเป็นโฮมสเตย์ และลงมือทำกับข้าวเพื่อรับรองคนมาไกล นี่แหละครับคือหน้าที่ของผม และที่เราภูมิใจได้เพราะความร่วมมือของชาวบ้านครับ”

หากจะกล่าวว่า **“ลีเล็ด”** ในวันนี้เปรียบเสมือน **“มหาวิทยาลัยแห่งธรรมชาติ”** ที่ยิ่งใหญ่ก็คงไม่ผิด และสถานที่แห่งนี้ยังคงเปิดกว้างต้อนรับนักเดินทางทั่วหวัระแห่งที่ต้องการสัมผัสความงดงามมหัศจรรย์ที่ไร้การสรรค์สร้างปั้นแต่ง อันจะนำมาซึ่งความเข้าใจที่แท้จริงของ **“แก่นแท้แห่งชีวิต”** ที่ไม่มีอะไรให้ความรู้สึก **“ดี”** และ **“สุข”** ได้เท่ากับคำว่า **“ธรรมชาติ”** อีกแล้ว

ข้อมูลการท่องเที่ยว

ที่ทำการชุมชนลีเล็ดนำเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์
โทร. 0 7749 1260, 0 7749 1081,
08 1271 0017
โทรสาร 0 7749 1082

